

Nieuwsbrief ProDemos

Nummer 2 | 2017

p. 6 | Begin dit jaar nam ProDemos de educatieve activiteiten op Fort de Bilt in Utrecht over van Stichting Vredeseducatie. Projectleider Jelmer van der Zee vertelt over deze bijzondere plek.

p. 9
Win kaarten voor
de Nacht van de
Dictatuur!

ProDemos

Huis voor democratie en rechtsstaat

Foto: Bart van Vliet

In dit nummer

p. 12 | Prinsjes-
festival

Bij ProDemos beginnen we het nieuwe schooljaar graag goed. In deze nieuwsbrief blikken we terug op een geslaagde collegereeks en kijken we vooruit naar de Nacht van de Dictatuur en het Prinsjesfestival. Ook is er nieuws over ons lesmateriaal en lanceren we een spannende nieuwe rondleiding.

En verder...

p. 3 | Het **Provinciespel** breidt uit
p. 4 | Democratie zonder rechtsstaat?
p. 11 | Drie vragen aan de
Dictator Hunter
p.15 | Boekrecensie

Reis door de tijd op het Binnenhof

Hoe zag het Binnenhof eruit in 1860? Stond het torentje er al in 1630? Waarom stond de fontein er niet in 1970?

ProDemos ontwikkelde vorig jaar samen met NOV'82 Architecten een 3D-app van het Binnenhof. Hierin is het Binnenhof te bekijken in 1630, 1860, 1970 en 2017. In iedere periode kunt u op zoek naar achtergrondinformatie, politieke feitjes,

architectonische wetenswaardigheden en anekdotes.

De app hebben we nu beschikbaar gemaakt op een website. Bezoek het Binnenhof op **binnenhof3d.prodemos.nl** en ontdek de rijke geschiedenis van het politieke hart van Nederland!

NB: De app is ook op tablet te huur in ons Bezoekerscentrum.

Foto: Bart van Vliet

Dag van de Democratie

Ook dit jaar doen tientallen gemeenten, provincies en regio's mee aan de viering van de Dag van Democratie op 9 september 2017. Deze dag is een mooie kans om inwoners kennis te laten maken met democratie en de lokale politiek. Ook kan het een startmoment zijn voor de verschillende activiteiten ter bevordering van de opkomst bij de gemeenteraadsverkiezingen op 21 maart 2018.

ProDemos heeft een doe-het-zelf-handleiding gemaakt om gemeenten te helpen met het samenstellen van een interessant programma. Deze handleiding is te downloaden via www.prodemos.nl/doehetzelf.

Dit jaar moedigen we de deelnemende gemeenten aan om extra aandacht te geven aan het betrekken van jongeren bij de lokale politiek.

Het Provinciespel breidt uit

In 2016 introduceerde ProDemos het Provinciespel, een educatief programma voor basisscholen en het praktijkonderwijs op het Provinciehuis. Een jaar later wordt het spel al gespeeld in Limburg, Drenthe, Overijssel en Noord-Brabant. Met zelf opgerichte politieke partijen beslissen leerlingen in de Statenzaal van hun provincie op democratische wijze welke voorzieningen er in de provincie moeten komen. Kiezen ze voor bedrijventerreinen, snel internet, windmolens of misschien iets heel anders? Met echte Statenleden praten de leerlingen vervolgens na over hun keuzes en over hoe de vergaderingen in het echt verlopen.

Vanaf schooljaar 2016–2017 is het Provinciespel ook beschikbaar voor

voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs. In Gelderland vindt de eerste uitvoering dit najaar plaats en met nog eens drie provincies lopen contacten om met het Provinciespel aan de slag te gaan in de toekomst.

Meer weten over de mogelijkheden voor uw provincie? Neem dan contact op met Karel Ploeger via k.ploeger@prodemos.nl.

Democratie zonder rechtsstaat

In mei en juni organiseerde ProDemos de collegereeks 'Democratie zonder rechtsstaat: hoe gevaarlijk is dat?' Aanleiding voor de reeks is het debat over de spanning tussen democratie en rechtsstaat. Er is een roep om meer macht aan het volk, terwijl rechterlijke uitspraken openlijk ter discussie worden gesteld.

Democratie is meer dan de helft plus één

Maurice Adams, hoogleraar Tilburg University behandelde in het eerste college de geschiedenis, ontwikkelingen en knelpunten van de democratische rechtsstaat. Adams vindt dat de mening van het volk heel belangrijk is, maar dat je die niet moet positioneren tegenover de rechtsstaat: 'dat levert tirannie op'. De rechtsstaat staat niet tegenover de burgers, maar garandeert juist hun vrijheden.

Vijf van de dertien onderzochte partijen kwamen met voorstellen die strijdig zijn met fundamentele rechten.

1. De mogelijkheid om politici kritisch te volgen (persvrijheid)
2. Politieke concurrentie (kiesrecht en de vrijheid van vereniging)
3. De mogelijkheid om alternatieven aan te dragen (vrijheid van meningsuiting)

De rechtsstaat volgens politieke partijen

Spreker Wouter Veraart deed als voorzitter van de Commissie Rechtsstatelijkheid onderzoek naar de opvattingen van politieke partijen in hun verkiezingsprogramma's. Vijf van de dertien onderzochte partijen kwamen met voorstellen die discriminerend zijn of op een andere manier strijdig zijn met fundamentele rechten. Dat baart zorgen. Een aantal partijen doet daarbij staatsrechtelijke hervormingsvoorstellen, zoals het invoeren van referenda. Op zich geen probleem, alleen: wanneer een aantal partijen tegelijkertijd ook morrelt aan de fundamentele van de rechtsstaat, kunnen deze twee effecten elkaar versterken. Dat levert mogelijk wel problemen op.

Zuinig zijn op onze democratische verworvenheden

Oud-minister Winnie Sorgdrager riep in een gloedvol betoog op om de instituties van de democratische rechtsstaat te koesteren. De overheid moet daarin het goede voorbeeld geven: alles wat zij doet, moet gebaseerd zijn op wetten. Inbreuken op vrijheden van

burgers zijn alleen toegestaan als de wet hiervoor een grondslag biedt. Wetten kunnen overigens wel met de tijd mee veranderen: een maatschappij evolueert immers.

Elke collegeavond kwamen er veel vragen en inbreng vanuit het publiek, dat behoefte had aan duiding en uitleg. Het thema van de verbinding tussen democratie en rechtsstaat is met deze reeks dan ook beslist niet uitgediscussieerd.

De uitgebreide verslagen van de colleges zijn te lezen op onze website: prodemos.nl/collegereeks.

Foto: Robin Utrecht / HH

Democratie in gevaar?

Bastiaan Rijpkema ging in op de vraag of een democratie zichzelf democratisch kan opheffen. Volgens hem is het zelfcorrigerende vermogen cruciaal in een weerbare democratie. Met in het uiterste geval: het kunnen verbieden van anti-democratische partijen.

Er zijn volgens hem drie principes die kunnen voorkomen dat de democratie ernstig wordt aangetast:

Herinneringscentrum Fort De Bilt biedt een interactieve tentoonstelling voor leerlingen van 10 tot 14 jaar over vooroordelen, diversiteit, pesten en het zondebok-verschijnsel. Een kijkje achter de schermen met projectleider Jelmer van der Zee.

Wat is Fort de Bilt voor plek?

Tijdens WOII werd Fort de Bilt door de bezetter gebruikt als executieplaats, er zijn 140 verzetsstrijders gefusilleerd. Later was het fort een paar jaar een gevangenkamp voor NSB'ers en collaborateurs. Het is dus een beladen plek, maar tegelijkertijd ook een vredige oase aan de rand van Utrecht, dat samen geeft een heel bijzondere sfeer.

Hoe is ProDemos betrokken geraakt?

In 1999 richtte de Stichting Vredeseducatie er een educatief herinneringscentrum in voor jongeren, over tolerantie, oorlog en vrede en het verzet tijdens WOII. Helaas droogden de subsidies op. Toen kwam ProDemos in beeld. We hadden altijd al goed contact en hun aanpak bij het Fort lijkt op ons DemocratieLAB in Den Haag. Voor ons

was overname van de activiteiten een manier om leerlingen van de basisschool iets vergelijkbaars te bieden.

Voel je je er inmiddels thuis?

Dat kun je wel zeggen! We zitten er sinds 1 januari en ik heb flink wat uren gedraaid als kwartiermaker. In het begin moesten we nog uitzoeken welke sleutel bij welk slot hoort. We hebben zelfs een bevroren deur met een koevoet geopend. Maar nu is er een nieuw kantoor en is de personeelsbezetting rond.

Wat kunnen leerlingen hier doen?

In een filmzaaltje bekijken ze een film van 10 minuten over de geschiedenis van de plek en over de verzetsstrijders. Dan leggen we de link met hun eigen wereld: hoe ze met elkaar omgaan, wat ze denken over pesten. Daarna gaan ze de expositie in, met interactieve installaties, over vooroordelen, feiten versus meningen, vrijheid en oorlogsverzet. Daarna zijn er buitenopdrachten en kunnen ze wat ravotten. Bij elkaar duurt het zo'n anderhalf uur.

Hebben jullie dingen veranderd?

De binnenexpo wordt uitgebreid, en we werken aan een nieuw buitenonderdeel. Leerlingen gaan straks met tablet en gps naar plekken rond het Fort waar ze informatie krijgen en vragen beantwoorden. Deze zomer wordt de app getest en vanaf eind september is hij in gebruik.

Tips voor docenten?

Komend najaar hebben we nog volop plek, je kunt eenvoudig reserveren op een tijd die jou uitkomt!

Foto's: Bart van Vliet

Achter de schermen bij Fort De Bilt

Fort De Bilt

Voor 10–14 jaar | groepen max. 35 leerlingen
| in principe open op maandag, dinsdag,
donderdag | tijdslots 9:30–11:30u, 11–13u,
12:30–14:30u | kosten 4 euro per leerling.

Zie prodemos.nl/fortdebilt

Directe invloed op de politiek

In veel van onze projecten leggen we uit hoe je als burger kunt meedoen aan politieke besluitvorming. We informeren over procedures en mogelijkheden, moedigen aan om actief te worden... Vaak gaat dat over concrete onderwerpen op lokaal niveau. Maar in het afgelopen jaar leidde ons werk ook tot invloed op nationaal niveau – via Kamervragen.

Foto: Bart van Vliet

KAMERVragen VAN DE V-100

Elk jaar op de derde woensdag van mei is het Verantwoordingsdag: de regering legt dan verantwoording af over het gevoerde beleid. In opdracht van de vaste Kamercommissie van Financiën bracht ProDemos daarom op 22 mei 2017 ruim honderd mensen bij elkaar uit allerlei beroepsgroepen. We vroegen aan deze 'V-100' om kritisch te kijken naar de jaarverslagen van vijf ministeries (OCW, SZW, VWS, V&J en EZ). De dagopbrengst: 46 vragen. Sommige bevatten eenvoudig een verzoek om uitleg, andere waren zeer kritisch en politiek geladen. De vragen zijn als officiële Kamervragen geadopteerd door diverse Kamercommissies en doorbestuurd aan het kabinet. De antwoorden van de ministers op deze vragen zijn terug te vinden op www.tweedekamer.nl/zoeken (gebruik het trefwoord "V-100").

KAMERVragen OVER POLITIEOPLEIDINGEN

Een half jaar eerder leidde ook de schrijfwedstrijd Pimp de Troonrede tot

Kamervragen. Elk jaar nodigt ProDemos alle Nederlanders uit om een alternatieve 'troonrede' te schrijven. De finale van deze wedstrijd is op de dag voor Prinsjesdag. In 2016 vroeg winnares

Stevie Bos (17 jaar) in haar troonrede om meer aandacht binnen politieopleidingen voor het omgaan met slachtoffers van seksueel misbruik. Ze sprak daarna verder over dit onderwerp met de Kamerleden Mona Keyzer (CDA), Bergkamp (D66) en Volp (PvdA). De laatste twee dienden op 9 november 2016 Kamervragen in aan de minister van Justitie.

“Bent u het ermee eens dat (...) het van groot belang is om te voorkomen dat er een drempel wordt opgeworpen voor slachtoffers van seksueel geweld bij het doen van aangifte?”

Kamervraag n.a.v. gesprekken met Pimp de Troonrede-winnares Stevie Bos

Nacht van de Dictatuur

Op 8 september organiseert ProDemos de zevende Nacht van de Dictatuur in Den Haag. In 2010 geïnitieerd als de tegenhanger van de VN Dag van de Democratie, is de Nacht inmiddels uitgegroeid tot een jaarlijks terugkerend evenement dat nu ook in Utrecht, Rotterdam plaatsvindt, en (op 9 september) ook in Amsterdam!

Tijdens de Nacht leggen we dictaturen en landen die in transitie zijn onder de loep. Dankzij de festivalachtige opzet van de Nacht in Den Haag is er genoeg te beleven: **Reed Brody**, mensenrechtenadvocaat en 'Dictator Hunter', opent de Nacht met een lezing over zijn jacht op moderne dictators. Schrijvers **Ilja**

Leonard Pfeiffer en **Özkan Akyol** nemen je mee naar het literair gebied tussen vrijheid en dictatuur. Bij **Edwin Koopman** kun je terecht voor een actualiteitenanalyse over de demonstraties in Venezuela. Ontdek met Syrische fotograaf **Omar Imam** waar vluchtelingen hoop en menselijkheid in terugvinden en test je kennis van dictaturen tijdens 'Unmask the Dictators'. Ook is er een escaperoom om uit te ontsnappen en wordt het je even te veel, kom dan heimelijk een drankje drinken in 'café Clandestien'.

GEVANGENPOORT

Dissidenten krijgen in dictaturen vaak gevangenisstraffen opgelegd, al dan niet terecht. Amnesty International en het Nederlands Helsinki Comité verzorgen in Museum de Gevangendoor nachtelijke

Prijsvraag

Win kaarten voor de Nacht van de Dictatuur!

Hoofdspreker dit jaar is Reed Brody, de Dictator Hunter. Hij kreeg zijn bijnaam na de succesvolle veroordeling van Hissène Habré, voormalig dictator van Tsjaad. Maar op welke vier dictators heeft Brody nog meer gejaagd?

Schrijf de juiste naam bij het paar ogen en mail je antwoord vóór woensdag 6 september naar voorlichting@prodemos.nl. Onder goede inzendingen verloten we 2x twee kaarten voor de Nacht van de Dictatuur in Den Haag op vrijdag 8 september.

Tip!

We zoeken drie dictators uit Afrika en één uit Zuid-Amerika.

1.

2.

3.

4.

rondleidingen die inzicht bieden in het verzet tegen autocratische leiders in Eurazië en Oost-Europa. Breng in het eeuwenoude cellencomplex van de Gevangenpoort een bezoek aan prominente activisten uit Azerbeidzjan, Rusland en Oekraïne. Vanuit hun gevangencellen vertellen zij jou over de beproevingen en laten ze je zien hoe hen het zwijgen werd opgelegd.

NIEUWSPOORT

Begin de Nacht culinair in Nieuwspoort! Dineer met lievelingsgerechten van dictators onder het genot van een filosofisch vraagstuk van Midden-Oosten specialist **Rena Netjes**. Schuif daarna door naar het panelgesprek van (journalistieke) deskundigen over de rol en werkwijze van de media in Turkije, met o.a. Fréderike Geerdink.

FILMHUIS

Op 7 september kun je als voorproefje van de Nacht in het Filmhuis Den Haag de dramafilm 'The Net' zien, over een Noord-Koreaanse visser die per ongeluk in Zuid-Koreaanse wateren terecht komt en als spion wordt opge-

pakt. Na afloop bespreken Korea-specialist prof. **Koen de Ceuster** en politicoloog **Michiel Hoogeveen** de politieke situatie in Korea. Zoek vervolgens op 8 september de verdieping op met de masterclass van dr. **Albert Benschop** over Noord-Korea en diens cyberoorlog.

Beleef de **Nacht van de Dictatuur** dit jaar in Den Haag, Utrecht, Rotterdam en Amsterdam!

Lees meer op
www.nachtvandedictatuur.nl

Foto's: Bart van Vliet

ZomerRaad: voor iedereen een aanrader

Elke zomer organiseert ProDemos de Zomerraad: een cursus waarin (aanstaande) raadsleden hun vaardigheden trainen, hun kennis vergroten en inspiratie opdoen. Van 19 t/m 21 juli 2017 was het weer zover: 37 raadsleden verzamelden zich bij ProDemos om zich drie dagen lang onder te dompelen in workshops en masterclasses.

Een van de deelnemers was Diana Oosterhoff: "Ik heb vele contacten opgedaan tijdens de ZomerRaad. Het is geschikt voor iedereen, ook voor raadsleden die al jaren in het vak zitten. Het programma bestaat uit losstaande workshops en onderwerpen waar je veel van opsteekt. Je kunt je ook voor een dag inschrijven, men probeert de onderwerpen per dag in te delen zodat deze bij elkaar passen."

Het programma bood trainingen over presenteren in de raad, debatteren, integriteit en de Omgevingswet. Daarnaast werden er diverse masterclasses aangeboden, over de positie van de gemeenteraad, samenwerkingsverbanden, de

Diana: "De sprekers waren geweldig, **zeer kundig en bevlogen**. Als er volgend jaar weer zo'n interessant programma is, ga ik zeker weer."

werkwijze van journalisten en het belang van openbaarheid, controle over je eigen beeldvorming, en de rechten en bevoegdheden van de raad.

De cursus eindigde met een VIP-rondleiding naar de Ridderzaal, en alle deelnemers behaalden hun certificaat. De Zomerraad is beoordeeld met een 8,6.

Zelfstudie

ZomerRaad helaas gemist? Op prodemos.nl/zomerraad hebben we de presentaties van de sprekers verzameld.

Pilot nieuwe gastles mbo: Belastingbazen

In het kader van de Dag van de Democratie voert ProDemos vanaf september 20 pilots uit van 'Belastingbazen': een gastles over democratie en politiek voor niveau 3 en 4 van het mbo.

In de gastles mogen de studenten zelf politieke keuzes maken. Ze vormen de gemeenteraad van de fictieve gemeente Lozum en beslissen over de uitgaven in de begroting. Lukt het ze om binnen de begroting te blijven? En hoe pakken ze dat aan?

Doel van de gastles is dat de studenten beseffen dat veel voorzieningen waar zij gebruik van maken, worden geregeld door de overheid en worden betaald van belastinggeld. En dat over deze voorzieningen politieke keuzes worden gemaakt. Door zelf keuzes te maken, vormen de studenten hun eigen mening over de rol van de overheid.

Op www.prodemos.nl/mbo vindt u meer informatie over het boeken van deze gastles.

Interview

Drie vragen voor 'dictatorjager' Reed Brody

Mensenrechtenadvocaat **Reed Brody** ontdekte zijn roeping tijdens een reis naar Nicaragua in 1984. Hij hoorde er zulke verschrikkelijke verhalen over wreedheden van de Contra's, dat hij zijn baan opzegde, honderden getuigenissen verzamelde en een verslag schreef dat de voorpagina van de New York Times haalde. Uiteindelijk brak de VS daarna de financiële hulp aan de Contra's af.

Reed Brody is wereldwijd bekend als 'dictatorjager': met enorme volharding staat hij slachtoffers bij tijdens rechtszaken tegen voormalige dictators, zoals Habré van Tsjaad, Pinochet van Chili en Duvalier van Haïti. Reed Brody is de hoofdspreker van de Nacht van de Dictatuur op 8 september in Den Haag. We stelden hem vooraf wat vragen. Omdat Brody zijn lezing in het Engels geeft, hebben we ervoor gekozen het interview niet naar het Nederlands te vertalen.

One of the things you will be speaking about is the conviction of the former dictator of Chad, Hissène Habré. How did that case come about?

In 1998, when the former Chilean dictator Augusto Pinochet was arrested in England for crimes committed in Chile, I went to London to help on the case. I planned to stay for a few days and ended up being there eight months. But it worked, and we saw that we could use international justice to bring to book a tyrant like Pinochet who had seemingly made himself immune from justice, at least at home.

We were then approached by victims from around the world, who were inspired by the Pinochet precedent. Chadian activist lawyer Delphine Djiraibe put us in touch with the association of Habré's victims who wanted to pursue him in Senegal, where he was exiled. That was in 1999. It took two decades and a lot of perseverance, but this year, a special court in Senegal finally convicted Habré of crimes against humanity, war crimes, and torture, including rape and sexual slavery.

Now, hopefully other victims, other survivors, will be inspired by what

“They fought for justice and never gave up. And we can do that too.”

Habré's victims have done. And they will say: 'You see those people? They fought for justice and never gave up. And we can do that too.'

What kind of obstacles do you face in preparing a trial against a dictator?

The main obstacle is politics, and indifference. I've failed much more than

I've succeeded. I have tried to start cases against Mengistu Haile Miriam of Ethiopia, now living in Zimbabwe, Idi Amin of Uganda, who died in exile in Saudi Arabia, and US president George W Bush, who has a case to answer for torture and war crimes.

What are the risks you face in this job?

It is nothing compared to the folks on the front line. The Chadians, for example, were represented by the courageous and determined Chadian lawyer Jacqueline Moudeina, who survived a 2001 grenade attack from a Habré henchman, shrapnel still in her leg today. Unfortunately, human rights activists are killed all the time, all over the world.

What gives you hope?

People like Amadou Scattred Janneh, imprisoned in Gambia for printing pro-democracy T-shirts and who says his life's goal is now to bring Jammeh to justice.

Tip

In 2007 maakte Klaartje Quirijns een documentaire over het werk van Brody: *The Dictator Hunter*.

ProDemos en het Prinsjesfestival

In aanloop naar Prinsjesdag organiseert Stichting Prinsjesfestival elk jaar het Prinsjesfestival.

Het festival wil bijdragen aan de aandacht voor Prinsjesdag en de betekenis ervan vieren. In de week voor Prinsjesdag organiseert de stichting daarom elk jaar een festival vol feestelijke en inhoudelijke activiteiten. ProDemos is al sinds het begin partner van het Prinsjesfestival en doet ook dit jaar weer mee.

Op de zaterdag voor Prinsjesdag, 16 september, organiseert ProDemos de **Prinsjeswandeling**, een koninklijke wandeling door het historische hart van Den Haag. Een deskundige gids neemt je mee langs diverse fotogenieke Haagse plekken, zoals het Binnenhof en Paleis Noordeinde, het werkpaleis van Koning Willem-Alexander.

Op maandag 18 september zijn we dubbel actief: naast de finale van schrijfwedstrijd **Pimp de Troonrede** ben je ook van harte welkom bij het **Prinsjesforum**, georganiseerd in samenwerking met het Prinsjesfestival en de Hoge Raad.

Foto: Bart van Vliet

In het nieuwe gebouw van de Hoge Raad bespreekt een toppanel de staat van de rechtsstaat. Met:

- **Ankie Broekers-Knol**, voorzitter van de Eerste Kamer
- **Maarten Feteris**, president van de Hoge Raad
- **Ben Vermeulen**, staatsraad bij de Raad van State

Kijk voor meer informatie in onze online agenda: prodemos.nl/agenda

Schrijf jij de beste alternatieve troonrede van Nederland?

Op Prinsjesdag leest koning Willem-Alexander de troonrede voor, met daarin de regeringsplannen voor het komende jaar. Maar wat moet er volgens jou gebeuren? ProDemos en het Prinsjesfestival zijn met schrijfwedstrijd Pimp de Troonrede op zoek naar de beste alternatieve troonrede van Nederland.

Pimp de Troonrede verzamelt de beste plannen voor Nederland en geeft de winnaar de kans erover in gesprek te gaan met verschillende politieke partijen in de Tweede Kamer. De afgelopen jaren leidden deze gesprekken steeds tot Kamervragen, dus grijp je kans.

Doe mee door jouw alternatieve troonrede **uiterlijk zondag 10 september** in te sturen. Schrijf een troonrede van maximaal 350 woorden of maak een videoboodschap van maximaal 2 minuten. Kijk op prodemos.nl/pimpdetroonrede voor meer informatie en spelregels.

Derde Kamer

Wat is Prinsjesdag? Wie is de baas van Nederland? Waar komt de Gouden Koets vandaan? En wat doet de Staten-Generaal? Antwoorden op deze vragen krijgen leerlingen in het lespakket 'De Derde Kamer'.

De Derde Kamer der Staten-Generaal is een gratis lesprogramma over de Nederlandse parlementaire democratie voor kinderen van groep 7 en 8 van de basisschool. Op een speelse manier leren leerlingen hoe de politiek werkt in Nederland. Het lesprogramma bestaat uit een lespakket 1 voor beginners en een lespakket 2 voor gevorderden. Beide

pakketten bestaan uit handboekjes, een poster en een docentenhandleiding. Ook is er een debatspel, waarin leerlingen leren met elkaar in debat te gaan. De website www.derdekamer.nl dient ter ondersteuning van het lesprogramma. Leerlingen kunnen hier antwoorden vinden op de vragen uit het Handboek Politiek, maar er zijn ook spellen te vinden.

De Derde Kamer is een initiatief van de Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal in samenwerking met ProDemos.

Aantal bestelde pakketten in 2016/2017: ruim **6.500**

Aantal bezoekers op de website:
± 100.000

Foto: Hans Kouwenhoven

Vragenuurtje

Walter Jansen

Hoi Walter,

Tijdens onze rondleidingen over het Binnenhof vertel ik altijd iets over de houten hoofdjes aan het uiteinde van de balken van de houten overkapping van de Ridderzaal. Die worden luistervinken genoemd omdat hier in de Middeleeuwen recht werd gesproken en ze een aanmaning waren voor de betrokkenen om de waarheid te spreken. In 1861 werd de houten overkapping vervangen door een gietijzeren kapconstructie, waarna begin 20e eeuw de houten kap werd gereconstrueerd die de ijzeren verving. De originele luistervinken schijnen bewaard te zijn gebleven en aan de nieuwe overkapping toegevoegd, maar is dat wel zo?

Liza la P. (rondleider ProDemos)

Informatiespecialist Walter Jansen van ProDemos geeft antwoord op uw vragen op het gebied van politiek, democratie, rechtsstaat en de Europese Unie. Deze keer over de 'luistervinken' in de Ridderzaal

Hallo Liza,

Ferry Mingelen schrijft in *Graven rond het Binnenhof* dat architect Pierre Cuypers (die de houten overkapping liet reconstrueren) ze voor veel geld van een antiquair kon terugkopen. Historicus en Binnenhofexpert Diederik Smit kent geen bron die dit bevestigt. Hij mailt ons: "Tijdens mijn onderzoek vond ik wel laatnegentiende-eeuwse foto's van een stuk of vier luistervinken die na de afbraak bewaard zijn gebleven. Het lijkt er dus op dat een deel van de luistervinken de afbraak inderdaad hebben overleefd en zijn teruggeplaatst. Andere zijn waarschijnlijk wel van de hand van Cuypers." Zijn verhaal wordt bevestigd door bouwkundige publicaties uit de tijd van de renovatie. In een daarvan staat dat Cuypers de zogenaamde 'neuten' bij de afbraak van de houten kap terugkocht van de aannemer/sloper, ze in 'zijn' Rijksmuseum in bewaring gaf en ze na de plaatsing van de nieuwe houten kap liet terugzetten, samen met de nieuw gemaakte neuten.

Overigens circuleert er ook een verhaal dat een van de nieuw gesneden luistervinken gemodelleerd zou zijn naar koningin Beatrix. Dat is zeker een fabeltje: Cuypers reconstructie was voltooid in 1904, 34 jaar voor Beatrix' geboorte.

Groetjes, Walter

Zelf een vraag stellen?

Mail naar info@prodemos.nl, stuur een tweet naar @ProDemos, bel (070) 757 0270 of kom langs bij onze balie in het Bezoekerscentrum, Hofweg 1 in Den Haag (openingstijden: maandag t/m zaterdag, 9.30-17u).

Recensie

Hare excellentie

door Monique Leyenaar

Hoeveel vrouwelijke ministers kunt u opnoemen? Waarschijnlijk kent u Marga Klompé wel uit de geschiedenislessen. Zij was de eerste vrouwelijke minister van Nederland, in 1956. Lang bleef het aantal vrouwelijke ministers beperkt. Tot 1977 vond men dat één vrouw (minister of staatssecretaris) in het kabinet wel genoeg was. Pas daarna kwamen er mondjesmaat wat meer vrouwen in het kabinet. Dat dat heel bewust gebeurde, waarbij de precaire balans niet uit het oog mocht worden verloren, lezen we in het boek *Hare excellentie, 60 jaar vrouwelijke ministers in Nederland* van Monique Leyenaar. Zo beschrijft Leyenaar hoe nog in 1989 ministerskandidaat Eveline Herfkens door beoogd premier Kok afgebeeld werd met de mededeling 'Nu Dales minister is, heeft de PvdA niet nog een vrouw nodig'.

DRINGEND BEROEP

Anno 2017 zijn er in totaal 33 vrouwen minister geweest (tegenover 180 mannen in de periode 1956–2016). In het kabinet Rutte II is 38,5% van de ministers vrouw. In een recent interview

deed oud-minister Neelie Kroes een dringend beroep op Mark Rutte om ervoor te zorgen dat in het volgende kabinet (eindelijk) de 50% wordt gehaald. We zullen zien!

MINISTERSVAK

Het ministerschap is een fascinerende baan, met al die verschillende facetten waar je in die functie mee te maken krijgt. Van het leiden van een departement, de wekelijkse vergaderingen van de ministerraad en het debat in de Kamers tot het omgaan met de media. Leyenaar beschrijft dit alles aan de hand van interviews met bijna alle vrouwelijke ministers die Nederland heeft gehad. Het levert een mooi inkijkje op in het ministersvak. Hoe word je eigenlijk minister? Hoe worden de ministeries verdeeld? Hoe gaat het eraan toe in de ministerraad? En maakt het eigenlijk uit dat de minister een vrouw is? Voorzichtige conclusie na lezing van dit boek: (gelukkig) steeds minder. *Hare excellentie* gaat dan ook vooral over *ministers*, die (niet toevallig) ook vrouw zijn.

Nieuwe publicaties van ProDemos**HOE KWAM HET ALGEMEEN KIESRECHT TOT STAND?**

In 2017/19 is het honderd jaar geleden dat het algemeen kiesrecht voor mannen en vrouwen werd ingevoerd. Hoe verliep de uitbreiding van het kiesrecht in de jaren tussen 1848 en 1917/19? Wie hebben zich ervoor ingezet? Deze brochure beschrijft in 32 pagina's de weg van beperkt naar algemeen kiesrecht.

WIE BESTUURT HET CARIBISCH DEEL VAN ONS KONINKRIJK?

Het Koninkrijk der Nederlanden telt naast Nederland nog zes eilanden in de Caribische Zee. Aruba, Curaçao en Sint Maarten zijn autonome landen binnen het Koninkrijk, terwijl Bonaire, Sint Eustatius en Saba als openbare lichamen deel uitmaken van Nederland. Deze acht pagina's tellende brochure gaat in op het bestuur van de zes eilanden en schetst de staatkundige relatie met Nederland.

De brochures zijn gratis te downloaden (en tegen verzendkosten te bestellen) op prodemos.nl/publicaties

AGENDA

Kijk voor de actuele agenda op www.prodemos.nl/agenda

SEPTEMBER

- Wo 6 **Actualiteitendebat** over duurzaamheid
- Do 7 **Film & Debat** over de film 'The Net'
- Vr 8 **Nacht van de Dictatuur**
- Za 9 **Dag van de Democratie**
- Za-Zo 9-10 **Minicolleges** in kelder Ridderzaal i.h.k.v. Open Monumentendagen
- Zo 10 **Deadline** inzendingen Pimp de Troonrede
- Do-di 14-19 **Prinsjesfestival**
- Za 16 **Prinsjeswandeling**
- Ma 18 **Prinsjesforum**
Finale Pimp de Troonrede
- Di 19 **Kinderrijk** Prinsjesdag in de Koninklijke Schouwburg

OKTOBER

- Wo 4 **Actualiteitendebat** over het verkiezingsjaar 2017 in Europa
- Di 10 **Politiek Café** over de financiële wereld
- Do 19 **Kinderrijk**
- Do 19 **Film & Debat**
- Za 28 **Museumnacht** i.s.m. Tweede Kamer

NOVEMBER

- Wo 1 **Actualiteitendebat**
- Di 14 **Politiek Café**
- Do 16 **Film & Debat**

DECEMBER

- Wo 6 **Actualiteitendebat**
- Di 12 **Politiek Café**
- Do 28 **Kinderrijk: Leve de Koning!**
- Vr 29 **Kinderrijk: leve de Koning!**

Rondleiding Politieke moorden

In het kader van Halloween organiseert ProDemos, samen met de Gevangenpoort, eind oktober en begin november een speciale rondleiding rondom politieke moord- en doodslag uit het verre en meer recente verleden. Op twee avonden nemen we je mee langs de minder fraaie kanten van de geschiedenis van het Binnenhof en omstreken. Naast een

buitenwandeling, waarin we o.a. stilstaan bij de executie van Johan van Oldenbarnevelt, brengen we een bezoek aan de Gevangenpoort, om meer te leren over politieke gevangenschap en doodslag. Het programma duurt ongeveer 1,5 uur. Houd prodemos.nl/agenda in de gaten voor meer informatie of volg ons op social media.

Colofon

Deze nieuwsbrief is een uitgave van ProDemos en verschijnt 5x per jaar. Abonneer u gratis op prodemos.nl/nieuwsbrief

ProDemos

Huis voor democratie en rechtsstaat

ProDemos
Hofweg 1H
2511 AA Den Haag

(070) 757 02 00
info@prodemos.nl
www.prodemos.nl

Redactie

Afd. Communicatie
Basisontwerp
Studio Duel

Lay-out
Puntspatie [bno]

Druk
Bendion Mailsupport BV